

Obr. III: Leonida a kočár, Jedenáctá kniha Čtvrté části *Astrey*,
vytištěné v Rouenu roku 1647.

Acta philologica Vol. 12, No. 24, 1960, 361-366

NOVÁ ASTREA,

VĚNOVANÁ
JEJÍ KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI
MADAME⁸⁰

V AMSTERDAMU,
u Pierra Humberta
M DCC XIII

⁸⁰ Při práci na starém textu se u překladatele může objevit to, co George Steiner nazývá „archaizující reflex“, tedy sklon užívat jazykové archaismy různého druhu. Steiner, George, *Po Babelu. Otázky jazyka a překladu*, přel. Šárka Grauová, Praha, Triáda, 2010, s. 305; srov. v originále Steiner, George, *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Oxford, Oxford University Press, 1975, kapitola *The hermeneutic motion*, s. 347 a n., dostupné na adrese [https://archive.org/stream/SteinerGeorge_201504/Steiner,%20George%20-%20After%20Babel%20\(Oxford,%201975\)_djvu.txt](https://archive.org/stream/SteinerGeorge_201504/Steiner,%20George%20-%20After%20Babel%20(Oxford,%201975)_djvu.txt). Zde v úvodu k pastorálnímu románu *Nová Astrea* v češtině tuto možnost v lexikálním a morfoložickém plánu využíváme (*Mada-me, an, míti, skýjtá...*) jako jakési návěští ukazující, po jaké koleji se text bude ubírat; v dalším textu už jí nebude tolik zapotřebí. Tento „reflex“ je však zapotřebí mít pod kontrolou a vyhovovat mu jen tam, kde je užití archaismu motivované originálem. Stojí totiž za povšimnutí, nakolik je jeho slovní zásoba podobná dnešní francouzštině.

JEJÍ KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI
MADAME

Má paní,

an mi rukopis nové Astrey přišel pod ruku, odvažuji se jej svěřit pod ochranu Vaší královské Výsosti;⁸¹ nebude jí snad nevhod věnovat pohled tomuto malému dílku⁸² sepsanému osobou krásného pohlaví,⁸³ které se zdařilo očistit jej ode všeho, co by mohlo urážet tu nejúzkostlivější mravopočestnost. Paní tu všude uvidí, jak jsou dobré mravy dodržovány, zásluhy odměněny a⁸⁴ ctnost korunována. Najde tu i příklady šlechtnosti, dobroty a vznešené odvahy, jež sama přechoť skýtá, a těším se, že přijme uctivý hold, který jí při této příležitosti skládá,

své paní,

Vaší královské Výsosti

nejpokornější, nejponíženejší a nejvěrnější služebník [Pepié]⁸⁵

⁸¹ Na rozdíl od zkoumaného amsterdamského vydání z roku 1713 (NAA) i od pařížského vydání z roku 1712 (NAP) píšeme u šlechtických titulů velká písmena jako v nové češtině – u obecných jmen pouze tehdy, zastupují-li jména vlastní, například Amor, Amorek, srov. Vintř, Josef, Zásady transkripce českých textů z barokní doby, c. d., s. 341–346. Zde tedy například „pan kancléř“ za „Monseigneur le Chancelier“, „milenc/milý“ za „Amant“ apod.

⁸² Zde se v textu NAA na konci stránky poprvé objevuje tzv. straniční kustod, stará tiskařská pomůcka, spočívající v tom, že se první slabika slova navazujícího na další straně, případně takové slovo celé, objevuje i na konci strany předcházející, na samostatném řádku. Srov. obr. VI a VII na s. 122. V NAP kustody nejsou.

⁸³ Tato zmínka je v NAA i v NAP jediným explicitním vodítkem k osobě autora *Nové Astrey*, jeho/její jméno chybí.

⁸⁴ Znak ampersand pro latinskou, resp. francouzskou spojku „et“, v novější & i starší, tzv. italské podobě překládáme jako „a“ nebo „i“.

⁸⁵ V hranatých závorkách uvádíme čtení, které zkoumané vydání NAA neobsahuje, ale v zájmu smyslu je doplňujeme podle vydání NAP.

UPOZORNĚNÍ

První popud k tomuto malému dílku mi nevědomky poskytla jistá dáma, více než rodem a majetkem vynikající svými osobními kvalitami: prý mladá osoba, která chce mít ducha, má číst a zase číst román o *Astrei*, avšak ona i přes své zaujetí a kuráž nebyla schopna nikdy dočíst ani do konce prvního svazku. Ustavičné vedlejší příběhy, vystavování na odiv jalové učenosti, kterou nemá dle svého úsudku nijak zvlášť zapotřebí, hlubokomyslné výklady o dávných druidech, časté a chladné básně, to vše ji dosti odrazovalo, takže nepokračovala v četbě, již pokládala za nudnou; přitom ale ji malá sebedůvěra, která většinou doprovází ušlechtilé duše, vedla k přesvědčení, že by příznivý posudek čtenářstva měl mít větší váhu než její osobní pocity a že dílo rozhodně bude velmi dobré, i když ji nepobavilo. Prokázala mi tu čest, že se mnou o něm v tomto smyslu promluvila, a mé mínění její skromnosti nepřítakalo. Přesvědčena,⁸⁶ že vše, co se jí v *Astrei* nelíbilo, se jí mělo nelíbit, jsem jí navrhla, že odstraním všechny nedostatky, které ona svým přirozeným dobrým vkusem vycítila, že z *Astrey* udělám drobné dílko o venkovských láskách, že zjemním některá poněkud nevázaná místa, jež by úzkostlivá počestnost naší doby v knihách nemohla strpět, že z něj vymýtím teologii, politiku, lékařství i básnictví; že vypustím všechny nadbytečné postavy a nikdy neztratím ze zřetele *Astreu* a *Seladona*,⁸⁷ čímž se vyhnu úskalí všech dlouhých románů, že se hrdina a hrdinka objevují na scéně jen zřídkakdy, což brání tomu, aby člověk zálibně sledoval jejich příhody, a oblíbí si jen jejich přátele a přítelkyně, kteří většinou zaberou tři čtvrtě knihy. Navíc bylo zapotřebí změnit styl, i když v původním díle byl velmi

⁸⁶ Zde se ve fr. originálu románu poprvé objevuje gramatický znak ženského rodu, který se uplatnil při určování autorství *Nové Astrey*, jak uvidíme dále.

⁸⁷ Vlastní jména osob počestujeme, a to podle obvyklé výslovnosti, srov. *Céladon* na *Seladon*, nebo v zájmu skloňování, srov. *Astrée* na *Astrea*, což platí i pro toponyma. U vlastních jmen antického původu respektujeme český klasický úzus.

presvědčivý. V živém jazyce za sto let všechno vyjde z módy. Nicméně jsem zachovala⁸⁸ některé rysy, které budou dobře rozpoznatelné podle starobyklých slov a ještě lépe podle krásy citů. Muž kvalit pana d'Urfé nemůže mít jiné než ty nejuznesnější a nejušlechtlejší.

Nuže, milý čtenáři, takto vznikl drobný příběh o Astrei a Seladonovi. Příznivým přijetím, jehož se od vás dostalo několika drobnostem, jejichž sepsání nezapírám, jsem se cítila povzbuzena⁸⁹ nabídnout vám tento malý dárek. Záleží jen na vás, zda po něm vbrzku bude následovat další.

SCHVÁLENÍ

Z nařízení pana kancléře jsem přečetl *Novou Astreu* a nabyl jsem přesvědčení, že veřejnost uvítá její vydání s potěšením. V Paříži dne dvanáctého května tisíc sedm set dvanáct.

Fontenelle

⁸⁸ Ve francouzském originálu zde minulý čas nemá příznak ženského rodu, sjednocujeme s gramatickým rodem pisatelky „Upozornění“.

⁸⁹ Zde použitý ženský rod odkazuje k nejmenované autorce, která již nějaké texty publikovala. S autorskou skromností píše o *několika drobnostech, jejichž sepsání nezapírá*. Anonymita tvůrce byla dobovým rysem a i naznačené autorství několika literárních textů lze chápat spíše jako prvek autorské stylizace než jako platný údaj (kromě toho zde není sebemenší vodítko, o jaké texty by se mohlo jednat). Že podobně „vypravuje na cestu“ do světa mezi čtenáře své dílo i česká spisovatelka v polovině 19. století, zjistíme srovnáním s *Babičkou* Boženy Němcové.

KNIHA PRVNÍ

Příroda stvořila ve Forezu⁹⁰ ten nejlíbeznější kraj celé Galie: hory, planiny, lesy a potoky mu dodávaly příjemnou rozmanitost a břehy řeky Lignonu nebyly sice tak proslulé jako břehy Tibery, ale pastýři a pastýřky, kteří se tam mohli denně vídat, tu žili spokojeně a zbytku světa nic nezáviděli: šťastný to poklid, kdyby jej nerušila láska.

Slunce ještě zdaleka nevyšlo, když Seladon, nejkrásnější a nejzamilovanější z pastýřů, poručil starost o své stádo věrnosti svých psů a šel se posadit na břeh Lignonu, aby tam počkal na pastýřku Astreu. Nečekal dlouho, láska a žárlivost ji už vzbudily. Nejprve spatřil jejího milovaného psa Melampa, jak se přiběhl důkladně pomazlit. Uviděl i její nejoblíbenější ovečku, ale toho dne na sobě neměla žádné stužky jako obvykle; Astrea musela myslet na jiné věci. Šla za svým stádem tak smutně a tak hluboce zasněná, že došla až dost blízko k Seladonovi, a přece ho neviděla. Lichotil si, že mu šla naproti tam, kam chodíval téměř každý den. Vydal se za ní, a ani nepomyslel na neštěstí, které si nijak nezasloužil, a dostihl ji opřenou o strom a tak ponořenou do svých myšlenek, že se dostal až tam, kde stála, aniž by si jej všimla. Ouha, kdyby ten zamilovaný Seladon neměl tak důvěřivé a nevinné srdce, třeba by podle zasmušilosti své pastýřky poznal, že si myslí, že je v lásce nestálý. Ale zdá se, že osud, chtěl-li ho zničit, chtěl ho i překvapit. Přistoupil k ní s horoucností milovaného milence⁹¹ –

⁹⁰ Kraj ve střední Francii bohatý na přírodní krásy, toponymum píšeme dnešním pravopisem místo původního Forêt.

⁹¹ V celém textu se budou vyskytovat slova, jejichž sémantické pole se s vývojem jazyka od počátku 18. století (resp. 17. století, pokud přihlídneme i k *velké Astrei*) dodneška posunulo. Zde například „amant“ používáme ve smyslu definice „muž, který ženě vyznal své milostné city (upřímné či nikoli)“, a podle poznámky, že „současný smysl ‚muž, který má se ženou tělesné styky, aniž by

a běda, s jakou byl přivítán? Ani v té nejkrutější zimě nebylo nikdy tolik ledu. Tak nezvyklé přijetí jej vyvedlo z míry. V duchu prochází všechny své skutky za celý svůj život, i ty nejnepatrnější myšlenky, účtuje sám se sebou, přísně se zkoumá a nenachází nic, co by si měl vyčítat. Konečně mu jeho nevinnost dodá síl, které počátečním překvapením zeslábly; „Co jsem tedy udělal?“⁹² říká jí a neodvážá se na ni pohlédnout. „Zradils⁹³ mne,“ odsekne popuzeně pastýřka, „a ještě se opovažuješ přijít mi na oči; jdi, ty věrolomníku, a nech mě oplakávat mé neštěstí.“ Jak zapůsobila ta slova na věrného pastýře? Jedině ten, kdo kdy miloval, to může pochopit, zakusil-li kdy tak nespravedlivou výčitku. Seladon jí říká: „Astreo, to mne má vyzkoušet, nebo uvrhnout do zoufalství?“ Po těch slovech žárlivá pastýřka už nesnese pohled na to, co tolik milovala: „Cože, nešťastníku,“ zvolala, „ty mne ještě budeš trápit, běž si jinam hledat někoho, kdo tě bude poslouchat, a jestli jsi mě někdy miloval, zaříd' se tak, ty zrádce, ať už tě nikdy nevidím.“ Po těch hrozných slovech nakvap odešla. Seladon ji chtěl zadržet za šaty; stuha z rukávu mu zůstala v ruce. Zoufalství jej přemohlo: „Tak dobře, vy ukrutnice,“ zvolal, „budete spokojená, už mne nikdy nespátříte.“ Sotva dořekl ta slova, vrhl se do řeky Lignonu.

s ní byl ženat' je v 17. století ve vznešených žánrech vzácný“, srov. *Larousse dictionnaire du français classique, le XVIIe siècle*, Larousse, Paris, 1992 (dále zkratka DFC). Slovník Francouzské akademie je ve své definici obecnější: „ten, kdo má lásku k osobě jiného pohlaví“, in: *Dictionnaire de l'Académie française*, Paris, chez J.J. Smits et Co, 1799 (dále zkratka DAF).

⁹² Podle současného českého úzu používáme u přímé řeči uvozovky; nahrazujeme jimi kurzívu z NAA, případně je doplňujeme tam, kde grafické odlišení chybí a nabízí se různocnění, jak bude ukázáno dále.

⁹³ V této přímé řeči Astrea Seladonovi tyká, zřejmě jako výraz rozhořčení, v dopisech si oba navzájem vykájí, jak odpovídá požadavkům vysokého slohu; Seladon Astrei netyká nikdy, dodržuje kód zdvořilé podřízenosti. V překladu jsme právě z funkčních důvodů tuto dichotomii dodržovali a i v místech, kde by bylo možno použít slovesný tvar určující osobu, se mu vyhýbáme; srov. „Astreo, to mne má vyzkoušet, nebo uvrhnout do zoufalství?“ místo možné varianty „Astreo, to mne chceš/chcete zkoušet, nebo...?“

Ta říčka byla tehdy dost hluboká bystřina,⁹⁴ v horách tály sněhy, a ubohý pastýř, který chtěl zemřít, brzy pozbyl vědomí a byl unášen vodním proudem, aniž by vynaložil sebemenší úsilí, aby si zachránil život. Ale Astreu, která ještě nebyla daleko a na hluk, který způsobil Seladon pádem do vody, přiběhla, jeho zoufalství tak zaskočilo, že omdlela a i ona spadla do vody; její svěžest jí brzy vrátila vědomí. Pastýři jí pomohli; šaty ji trochu nadnášely. Donesli ji do nejbližší chýše, patřila její sestřenici a dobré přítelkyni Phyllis. S Phyllis tehdy byl Seladonův bratr Licidas, který ji miloval stejně něžně, jako ona jeho. Astrea byla ze všeho, co se jí právě přihodilo, tak zmalátnělá a ohromená, že přijímala lhostejně všechnu pomoc, které se jí dostávalo. Konečně otevřela oči; její bolest ještě vzrostla, když uviděla Seladonova bratra. Měla ale ještě dost sil mu říci, že se jeho bratr utopil, když jí chtěl pomoci. Licidas okamžitě běžel na břeh Lignonu, aby viděl alespoň to nešťastné místo, ale ať hledal, jak hledal, nic nenašel. Seladon byl v bezvědomí vyvržen na druhý břeh řeky; když tu mu tři nymfy,⁹⁵ které se procházely po břehu řeky, naštěstí přišly zachránit život. Z těla mu crčela voda na všechny strany a ještě byl napůl ve vodě, břicho nafouklé, ústa pootevřená,⁹⁶ nymfy si myslely, že je mrtvý.

⁹⁴ Pokud jde o parataktické a hypotaktické vztahy v souvětích, v zájmu zachování dobového stylu respektujeme původní uspořádání, pokud není na překážku srozumitelnosti. Ze stejných důvodů a se stejným záměrem ponecháváme interpunkční znaménka (s občasnou redukcí dvojteček v explikativní funkci) a nepřidáváme explicitace kauzálních, konkluzivních, adverbzativních či jiných poměrů mezi větami.

⁹⁵ Pro francouzské slovo „nymphes“ s pravopisným kolísáním v podobě „nimphes“ se nabízejí v češtině lexikální jednotky nymfa, (lesní) víla, lesní panna/žínka, rusalka. Takto jsou uspořádány na ose od exotizujícího (antikuzujícího) po naturalizující; pojem „rusalka“ se zdá být již obsazen jedinečnou postavou, resp. dílem *Rusalka*, idiom „lesní panna/žínka“ je také zatížen českou obrozenou konotací; aktualizaci rysu vznešenosti, aristokratičnosti nejlépe vyhovuje internacionalismus „nymfa“ nebo i původní „víla“, u níž je čeština díky překladům Shakespearova *Snu noci svatojánské* zvyklá na „královnu vil/víl“.

⁹⁶ Tato klíčová scéna je ve *velké Astrei* popsána mnohem podrobněji a dnes bychom řekli naturalističtěji; srov. český překlad i originál: „Neboť měl ještě nohy

Leonida, nejmilosrdnější z nich, šla k němu a vytáhla jej celého z vody. Při tom pohybu vyvrhl vodu, kterou spolykal, a vyvrhl jí takové množství, že když nymfa zjistila, že je ještě teplý, řekla si, že by snad ještě bylo možné zachránit mu život. Galatea, což byla hlavní nymfa, jí také přiběhla na pomoc, a když viděla, jak třetí nymfa stojí s rukama založenýma, řekla jí: „Silvie, co že nám nejdete pomoci?“ „Ach, paní,“ odpověděla nymfa, „úlek bere sílu, já toho pastýře poznávám, ten si vskutku zaslouží vaši péči.“ Vypadal, že se mu nesmírně ulevilo, a začínal dýchat, ale oči neotevíral, ani ještě úplně nepřišel k sobě. Galatea jej tedy s pomocí svých dvou družek donesla do svého kočáru, který hlídal malý Meril pár kroků odtamtud, a pokračovala v cestě do zámku⁹⁷ Issoure, kam

ve vodě, pravou paži bezvládně nataženou přes hlavu, levou napůl zkroucenou dozadu a napůl uvízlou pod tělem; hrdlo vyboulené dopředu tíží hlavy, která byla zvrácena dozadu: ústa pootevřená a téměř plná písku, na všechny strany z nich teklo, obličej na několika místech poškrábaný a ušpiněný, oči napůl zavřené a vlasy, které nosíval dlouhé, tak zmáčené vodou, že mu z nich jako ze dvou pramenů voda stékala po tvářích, z nichž živá barva vyprchala natolik, že mrtvý jí nemá méně; v křtíži byl tak prohnutý kupředu, že vypadal přelomený, a tím působilo břicho ještě nafouklejší, jak bylo tak plné vody, tak i samo od sebe. Když jej nymfy viděly v tomto stavu, bylo jim jej líto.“ „...car il avoit encor les jambes en l'eau, le bras droict mollement estendu par dessus la teste, le gauche à demy tourné par derriere, & demy engagé sous le corps ; le col faisoit un ply en avant pour la pesanteur de la teste, qui se laissoit aller en arriere : la bouche à demy entre-ouverte, & presque plaine de sablon, desgouttoit encore de tous costez: le visage en quelques lieux esgratigné & soüillé : les yeux à moitié clos : & les cheveux, qu'il portoit assez longs, si mouillez que l'eau en couloit comme de deux sources le long de ses jouës, desquelles la vive couleur estoit si effacée qu'un mort ne l'a point d'autre sorte : le milieu des reins estoit tellement avancé, qu'il sembloit rompu, & cela faisoit paroistre le ventre plus enflé, quoy que remply de tant d'eau il le fust assez de luy-mesme. Ces Nymphes le voyant en cest estat en eurent pitié.“ NAP, První část, První kniha.

Pokud bychom si položili otázku, proč se bledě modrozelené barvě říká se-ladonská, možná by mohla být odpovědí slova „po tvářích, z nichž živá barva vyprchala natolik, že mrtvý jí nemá méně...“

⁹⁷ V originále „château“ – nabízejí se dvě překladatelská řešení: hrad nebo zámek. Době děje by spíše odpovídal hrad (5. století po Kr.), slovník DAF z roku 1799

pak vjela zahradní brankou. Napadlo ji, že tento pastýř, jehož krása ji i přes jeho zbědovaný stav na první pohled ohromila, by docela dobře mohl být ten, kdo se má podle předpovědi jednoho moudrého druida stát jejím životním štěstím. Nymfa chovala prudkou vášeň k rytíři jménem Lindamor. I on ji něžně miloval, a aby si ji zasloužil ještě více, šel si vydobýt slávu s vojskem francského krále. Odešel bez obav z vytrvalého dvoření Polemova. To byl dosti nebezpečný sok, velmi dobře zapsaný u Galateiny matky Amasis, nymfy panující v tom kraji, který si namlouval, že svými úskoky nahradí zásluhy. Bledý a znetvořený Seladon napůl v objetí smrti zahnal z Galateina srdce Lindamora i Polema, a měla oči jen pro něj. V tu chvíli zapoměla, že oba chrabří rytíři jí už po několik let slouží, a aniž by věnovala sebemenší pozornost zásluhám nepřítomných, vydala se celičká přítomnému⁹⁸ snění.

Mezitím Astrea přišla k sobě a šla spolu s ostatními hledat stopy po jeho neštěstí. Potkal ji Licidas; „plačme spolu,“ řekl jí, „já jsem ztratil bratra, ale vy jste ztratila milého.“ Astrea mu nic neodpověděla. „Nešťastný Seladone,“ vzkřikl, „takto se na tebe pamatuje. Jakže, Astreo, Seladon vám nestojí za jedinou slzu a vy nejste o nic víc dojatá, než kdybyste jej vůbec neznala.“ „Jeho smrt,“ ona na to, „mě velice zasáhla, měl zásluhy, ale, Licide, málo věděl, co je to milovat.“ „Pastýřko nevděčná, už se neptám po příčině smrti svého bratra; pro vaši žárlivost si zoufal a kvůli ní zemřel. Jakže,

uvádí definici: „pevnost obklopená příkopy a silnými zdmi opatřenými věžemi nebo baštami“, dále v téže hesle však čteme: „znamená i dům, kde bydlí pán té končiny“, bez bližšího určení jeho podoby. Dobovému vyprávění (začátek 18., resp. 17. století pro *velkou Astreu*) však odpovídá spíše pojem *zámek* dle definice „velký a krásný dům [ke kratochvím] na venkově“, srov. *Le Lexis, Le Dictionnaire érudit de la langue française*, Paris, Larousse, 2014 (dále zkratka DELF). Především však podle popisů prostředí, zejm. výzdoby šlechtických interiérů, a za pomoci dobových ilustrací volíme variantu „zámek“.

⁹⁸ Častá stylistická figura záporného paralelismu nebo binární opozice – slovo (zde adjektivum) si vyžádá protějšek, který je jeho protikladem, často v symetrické pozici ve větě (zde na konci), srov. „nepřítomných – přítomnému“.

ani otcův hněv, nepřítelství příbuzných ani dlouhá nepřítomnost nemohly zlomit řetězy, jimiž byl k vám poután, a vy jste mohla uvěřit..." „Ano, pastýři, uvěřila jsem, viděla jsem.“ „Slyšel jsem toho tak věrného milého vyprávět o jeho trápení drahé Amintě. Pastýřko, copak jste mu nenakázala, aby předstíral lásku k jiné? Milujte mě jen potají, říkala jste mu, a ty vzdechy, které vám vůbec nepůjdou od srdce, ty přenechávám nejnepatrnější z našich pastýřek a pro náš klid z nich beze všeho dělám obět na usmíření hněvu našich rodičů. Astreo, poslouvejte mě, můj bratr je mrtev, už nemluvím v jeho zájmu, ale jen v zájmu pravdy; miloval vás a nemiloval než vás.“ Astrea nic neodpověděla, Licidiova slova ji úplně vyvedla z míry. V tu chvíli se začali ze všech stran scházet pastýři, kteří šli hledat stopy po Seladonovi, avšak donesli jen jeho klobouk. Při pohledu na ten klobouk si Astrea vzpomněla na jeden vynález, na který jim v začátcích jejich známosti pomohla přijít láska, a naznačila Phyllis, aby ho vzala. Kdysi se domluvili, že když spolu nemohou volně mluvit, budou si dávat dopisy do podšívky toho klobouku, a ten si budou přehazovat jako při hře. Všichni teď začali vychvalovat ubohého pastýře a ta, která toho cítila nejvíc, mluvila nejméně;⁹⁹ ale pak už Astrea té nucenosti měla dost a úplně potichu poprosila Phyllis, aby za ní teď nechodila, aby také ostatní se zachovali stejně, vzala si od ní Seladonův klobouk a odešla sama rozjímat o svém neštěstí. Samota je vždy prvním lékem na žal; po Licidově svědectví hned uvěřila, že její pastýř je nevinný; její srdce, krása a dobré mínění o sobě samé, které je zcela přirozené, jí ustavičně říkaly, že jí vůbec není možné být nevěrný; a pak si vzpomněla, jaké řeči vedl Seladon k pastýřce Amintě, a zase nemohla pochybovat o jeho nestálosti. Takové protikladné myšlenky ji zavedly až do lesa; když viděla, že je tam sama, začala obracet sem tam Seladonův klobouk a v podšívce našla následující lístek.

⁹⁹ Opět binární opozice; zde má kromě stylistického účinku i funkci hloubkové psychologické sondy.

SELADON ASTREI

Ukončete mé trápení, má pastýřko, je načase, abyste mi dovolila být Seladonem, když jsem se tak dlouho a tak namáhavě před ostatními pastýřkami vydával za osobu, která je mým pravým opakem.¹⁰⁰

Ouha, strašlivá byla ta slova, že jí připomněla příkaz, jež dala Seladonovi, i rozhodnutí, které spolu učinili, že budou předstíráním maskovat své vzájemné city. Avšak, ó bohové! Jaké čary dělá láska – ona byla zoufalá ze smrti svého milého, a přece cítila tajnou radost, když si uvědomila, že jí byl věrný. Tato prchavá útěcha ale neměla trvání; vznikla ze sebelásky, a když pak tolik důkazů rozptýlilo mraky žárlivosti, všechna zjištění se spojila dohromady, aby jí tím větší silou mohla deptat.¹⁰¹

Zatímco Astrea Seladona oplakávala, onen pastýř byl na zámku Issoure v náruči tří krásných nymf, které neopominuly nic, aby mu ulehčily. Ale ať dělaly, co mohly, po zbytek dne a část noci stále nepřicházel k sobě. Když mu konečně odpočinek a léky dodaly sil, otevřel oči a nevycházel u údivu. „Jsem-li naživu,“ říkal si v duchu, „jak to, že mi Astreina krutost nezpůsobila smrt, a nejsem-li už mezi živými, co pohledáváš, ó lásko, v hrůzách smrti?“ Ve víru podobných představ pastýř znova usnul hlubokým spánkem, takže když se nymfy přišly podívat, jak se mu daří, a našly ho, jak spí, a otevřely v komnatě okna, ani se nezbudil; sedly si kolem jeho lože, aby se na něj mohly dosytosti vynadívát. „Jak se ten pastýř od včerejška změnil,“ řekla Galatea, „a jak se mu rychle vrátila barva; dobře jsme vynaložily svou námahu, vždyť jsme mu zachránily život.“ „Paní,“ odpověděla Silvie, „tento pastýř je z nejurozenějších rodin v těchto končinách, je to syn Alcippa a Amarilis. Viděla jsem jej na jedné slavnosti, která se konala na

¹⁰⁰ Texty dopisů bývají nedůsledně v uvozovkách; pro lepší přehlednost je uvádíme kurzívou.

¹⁰¹ Srov. výše pozn. 94.

březích Lignonu. Dokonce si pamatuji, že ze všech pastýřů jen on a Silvandř se odvážili ke mně přiblížit, a v jejich způsobech a řeči jsem myslím pozorovala něco, co se vymyká pastýřskému stavu.“ Když Silvie mluvila, Galatea nespouštěla ze Seladona zrak. Jak se mu s životem vůčihledě vracela i krása, snadno uvěřila všem chválám, které mu Silvie věnovala. A kromě toho, když měla od druida Climanta předpověděno, že ten, koho najdou na tom místě, kde pak našli Seladona, bude jejím životním štěstím, myslela si, že osudu nelze vzdorovat, a cele se oddala své nové vášni. Když však viděla, že se stále neprobouzí, sešla se svou oblíbenou Leonidou do zahrad.¹⁰² „Že je pravda, že Climante čte budoucnost?“ říká jí. „Je pravda, paní, že vám v kouzelném zrcadle ukázal to místo, kde jste našla toho pastýře; ale to, co říkal, paní, bylo tak zmatené, že pochybuji, že sám věděl, co říká.“ „Leonido, já to vím až moc dobře – ten, koho mám najít na břehu Lignonu, má jednoho dne být mým štěstím, já ho mám milovat první, protože jsem ho uviděla první; a ke své hanbě přiznávám, že cítím, že už jsem začala.“ „Ouha, paní, vždyť je to jen pastýř.“ „Leonido, všichni lidé mají stejný původ a neměli bychom je třídit, leda podle zásluh.“ „Ale copak paní vy, jako vznešená nymfa, která má po Amasis vládnout těmto krásným končinám, můžete házet očima po nějakém obyčejném pastýři?“ „Oioné se kvůli Paridovi¹⁰³ stala pastýřkou.“ „Paní, ten pastýř byl královský syn.“ „No buď,“ na to Galatea, „je-li to zločin, proč mi to bohové ústy svého druida radí?“ „Och, paní, co bude s Lindamorem?“ „On se utěší, Leonido.“ „On z toho bude mít smrt, paní.“ „Leonido, bude mě to mrzet, mám na paměti jeho lásku a věrnost, ale vůbec nemám

¹⁰² Přítomnost zahrad u Galateina obydlí je důkazem pro hypotézu o zámku, viz výše pozn. 97.

¹⁰³ Nymfy nejen že mají antická jména, ale jsou i znalkyněmi staré řecké mytologie. Jak uvidíme dále, antická mytologie se v textu kombinuje s galskými mýty a prvky obou předkřesťanských polyteistických kultů se hladce prolínají; křesťanství se objeví jen v jednom nebo dvou náznacích.

v úmyslu se pro jeho štěstí obětovat a mnohem raději naplním tu věštbu.“

Seladon se vzbudil, a když viděl, že je v nádherné komnatě, nedokázal přijít na to, co za dobrodružství prožil. Na lože mu svítilo slunce a ještě zesláblé oči oslňovalo světlo. Dokonale si pamatoval na svůj pád do Lignonu, viděl, jak po něm sahá smrt, a když se ocitl v komnatě celé se skvoucí zlatem a malbami, domýšlel se, že jej na tak nádherné místo přenesl Amor, aby jej odměnil za jeho věrnost. Tak uvažoval, když do komnaty vstoupila Galatea v doprovodu dvou dalších nymf. Za nimi šel malý Meril, podle jehož malé postavy, dětskosti a krásy usoudil, že to je Amorek doprovázející tři Grácie. Tak vznešená společnost jej nijak neudivila, a když byly nymfy kolem jeho lože, otázal se jich s uctivou směrlostí, kde je a jak jim může posloužit. „Seladone,“ řekla mu Galatea, „zachránily jsme vám život a chceme vám jej zachovat; jen si představte, že jste na místě, kde se můžete chovat po libosti.“ Na to Silvie popošla kupředu: „Tak co, Seladone,“ říká mu, „vy mě nepoznáváte? Nevzpomínáte si, že se nymfa Silvie a dvě z jejích družek účastnily ve vaší osadě posledního svátku Venuše, že jste z mé ruky dostal jako cenu za běh klobouk s květinami, a ten jste posadil na hlavu pastýřce Astrei? Vidíte, Seladone, že vás dobře znám?“ „Je pravda,“ navázal pastýř, „že o Venušině svátku nymfy princezny Galatey rozdávaly ceny, ale po pravdě, krásná nymfo, takový pastýř je málo zvyklý vídat dvorské krásky, a tak je tím tak oslněn, že není divu, když na to snadno zapomene.“ „Seladone,“ vpadla Galatea, „vy si na to zvyknete, a protože vás osud přivedl mezi nás, chci vám sdělit, kdo jsme.“¹⁰⁴

Vězte tedy, milý pastýři, že při zrození světa byla tato země, které se dnes říká Forez, pokryta přehlubokými vodami a obyvatelé bydleli vysoko na horách. Svědčí o tom zámky Montverdun¹⁰⁵,

¹⁰⁴ Koncové uvozovky doplňujeme až na konci Galateiny přímé řeči.

¹⁰⁵ Toponymum píšeme dnešním pravopisem místo původního Monverdun.

Issoure a Marsilly a ve skále tam ještě jsou vidět velké železné kruhy k připoutání lodí, které nevypadají, že by mohly sloužit k něčemu jinému; avšak před několika stoletími dal jistý cizinec, který porazil Galy, několik hor usekat, takže vody se rozlily a lidé spatřili a osídlili naši planinu, nejúrodnější na celém světě. Ten dobyvatel tu nechal zbudovat město, které nazval Forum, což je dnes Feurs, jež dalo jméno kraji forezskému. Má matka, nymfa Amasis, je tu svrchovanou vládkyní, a to v nepřerušené linii od nepaměti téhož rodu nymf, aniž by do vlády kdy zasáhli muži. Nymfy se nevdávaly, synové po nich nikdy nepřebírali vládu a spokojovali se s tím, že patří mezi rytíře. Můj bratr Clidamant, který má zásluhy jako největší velmožové, se se mnou nebude o nic přít a spokojí se s prvním místem na mém dvoře, až bohové povolají mou matku, nymfu Amasis. Historikům dělá počátek naší říše dosti těžkou hlavu. Jedni říkají, že když bohyně Diana v těchto končinách dlouho s potěšením lovila, chtěla tu zanechat věčné stopy své náklonnosti a ustavila tu vládu žen, které v galských nesvárech vždycky chránila; avšak ostatní mají za to, že má matka Amarilis pochází v přímé linii z princezny Galatey, která si vzala za manžela Herkula a dala jméno Galům. Ať je tomu tak, či onak, žijeme zde v klidu a nemícháme se do válek sousedů, a ti nás vždy uznávali. Rytíři se zabývají jen galantními záležitostmi a náš dvůr je dost krásný, aby skýtal mladým potěšení a starým pocty.“

Na to se Seladon Galatei poklonil; „můj údiv nezná mezí,“ říká jí, „že se ocitám mezi tolika vznešenými nymfami, já, pouhý pastýř.“ „Máme rády ctnost¹⁰⁶,“ pokračuje Galatea, „ať ji najdeme kdekoli, a jestliže jste nyní mezi námi, vezte, Seladone, že se

¹⁰⁶ Francouzské substantivum „vertu“ překládáme tradičně jako „ctnost“, i když české významy „kladná mravní vlastnost společensky oceňovaná“ ani „dobrá vlastnost, přednost“ (oboje *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha, Academia) dostatečně nezohledňují fyzické schopnosti, „zdatnost / (životní) sílu“, na rozdíl od francouzštiny (srov. DELF), srov. i „rytířské ctnosti“, kde množné číslo, znak kvantity, dodává i na konkrétnosti.

to neobešlo bez velkého kouzla od našich bohů; buď si nepřejí, abyste dále bloudil našimi lesy, nebo je jejich záměrem, abyste, povýšen na více, než jste, učinil šťastnou jistou nymfu, která vás miluje.“ „Paní,“ odpověděl pastýř, který ještě nechápal smysl těch slov, „přeji si uzdravení, jen abych byl s to vám prokázat nějakou drobnou službu a vrátit se do našich lesů, s nimiž se my chceme rozloučit, jak jsme přísahali, až zároveň se životem.“ „Seladone,“ pokračovala nymfa, „chci, abyste nás poučil, co to za přísahu dělají vaši pastýři; vždyť vy nás znáte a je správné, abychom i my poznali vás; ale na to bude příležitost až jindy, potřebujete odpočívat, a nechám vám tu malého Merila, který se od vás nehne; je na svůj věk duchem vyspělý, můžete jej požádat o všechno, co budete potřebovat, on v ničem nezklame.“

Nazítří se šly nymfy znovu podívat na Seladona a zjistily, že s jeho zdravím je to dosti dobré, sil mu každým okamžikem přibývalo. Již z prvních slov pochopil, jak nedočkavě si jej přejí poznat, a aby je uspokojil, řekl: „Již dávno se několik galských rodů unavených společností a dvorem v jednomyslné shodě rozhodlo odložit ctizádost, již považovaly za zdroj svých útrap, a žít v lesích, v prostém pastýřském šatě. Shromáždily se na montverdunské planině, stanovily si formu vlády a přísahaly bohům, že tu budou v nevinnosti nejstarších dob opatrovat svá stáda; a protože je k volbě tohoto způsobu života nevedla ani bída, ani chuť umrtvovat smysly, zamýšleli vést příjemný život a nijak se nezříkali nevinných radostí. Jejich šat byl prostý, ale čistý, pastýřky nijak nezanedbávaly náležitou upravenost, hlídání stád bylo jen pro zábavu, a nacházela mezi nimi své působiště láska.¹⁰⁷ Můj otec

¹⁰⁷ Seladonovu řeč lze považovat za výklad geneze „pastýřské společnosti“ bez jakéhokoli nároku na pravděpodobnost; pokud se chtěli dvořit „unavené společnosti“ stát pastýři „jen pro zábavu“, museli by někde (mimo scénu) existovat i skuteční galští pastýři, kteří by se postarali o stáda. Hrdinky žádné ovce nedojí ani nestříhají, ale zdobí stuhami... Jak dále uvidíme, „pastýři/pastýřka“ je jakási divadelní role, a i její kostým je šit na tělo šlechticům – patří k němu sice hůl

Alcippe byl sice vychován ve skromnosti odpovídající jeho stavu, ale venkovský život nemohl snést. Již jako malé dítě dával najevo, k čemu tíhne – pořádal shromáždění ostatních dětí, rozdával jim luky a praky a vzpěchoval se názorům těch nejmoudřejších z našich pastýřů, a ti podle jeho jednání usoudili, že by jednoho dne mohl ohrozit klid naší země. V patnácti letech se zamiloval do pastýřky Amarilis, a jelikož si byl dost jistý svými zásluhami, dlouho nečekal a vyznal jí lásku. Byl dobře stavěný, Amarilis byla krásná, byli mladí a vídali se každý den. Ale otec Amarilis se obával Alcippovy povahy a ochotněji naslouchal návrhům bohatého pastýře Alcého, který jej žádal o ruku jeho dcery. Nicméně když viděl, že Amarilis tíhne spíše k Alcippovi, nechtěl ji nutit a spokojil se s tím, že ji poslal k jedné příbuzné jménem Artemis, protože si myslel, že odloučení brzy uhasí žár mladých milenců. Stal se však opak, Alcippe a Amarilis se vídali tajně; srdce donucování nenávidí; a slíbili si věčnou věrnost. Zatím nymfa, matka Amasis, měla usednout mezi bohy, a Amasis dala připravit všechno pro její korunovaci v městě Marsilly. Můj mladý a zvědavý otec dostal povolení tam jít. Měl tehdy šestnáct let, krásnou postavu a plavé vlasy, zkrátka všechno, co je potřeba, aby člověk vzbudil lásku. Přišel do Marsilly v doprovodu starého pastýře Cleanta, který byl přítelem jeho otce. Zpočátku jej bavilo pozorovat lidové slavnosti, turnaje a klání přes překážku, ale nakonec jej omrzelo být pouhým divákem a dal Cleantovi najevo takový odpor k venkovskému životu a tak chvályhodnou dychtivost vyznamenat se mezi rytíři, že mu pastýř koupil šat, zbraně i koně; a on se záhy proslavil a na všech oslavách se nemluvilo než o jeho pěkném vzhledu, obratnosti a odvaze.

Jednoho dne, když Alcippe seděl v chrámu, kde se přinášely oběti Amasis, si poblíž přisedla nějaká stařena a aniž by k němu

a pastýřská mošna, ale v té nikdy nechybí papír a psací potřeby. Divadelnosti cyklu o Astrei, resp. *Nové Astrey*, se věnuje celá řada odborných prací, zejména tématu převleků, falešné identity, náhody, klamu, srov. úvodní kapitolu.

obrátila zrak, oslovila jej jménem: ‚Alcippe,‘ řekla mu, ‚chcete-li být šťastný, dostavte se na rozcestí bohyně Pallas, hned jak padne noc.‘ Když otec na schůzku přišel, našel tam tu stařenu. ‚Jaké máte štěstí,‘ říká mu, ‚nejkrásnější dáma dvora vás miluje více než sebe; očekává vás ve svém paláci a já vás tam dovedu, pokud po mně nebudete chtít její jméno a necháte si zavázat oči.‘ ‚Budu tam, jako bych nebyl,‘ říká Alcippe, ‚ale nechci chodit poslepu do míst, kde to neznám.‘ ‚Mladíku,‘ říká mu stařena, ‚ve svém věku nemáš co být tak opatrný, nebraň se lásce, jestli chceš, aby ti věnovala svou přízeň.‘ Když viděla, že ho její důvody nepřesvědčily: ‚Ať je zlořečena tvoje matka,‘ rozkřikla se stařena, ‚že máš od ní takovou krásu i nesmělost; a na mou věru se srdcem i tváří podobáš spíš ženě.‘¹⁰⁸ Alcippa stařeniny řeči rozesmály, a protože neměl dojem nějaké zlé vůle a hynul žádostivostí vidět, kam to dobrodružství povede, nechal si zavázat oči a následoval stařenu, kam jej zavede. Příliš bych se rozvykládal, paní, kdybych vám vyprávěl všechno, co se mu tu noc přihodilo.¹⁰⁹ Po mnoha oklikách se ocitl na nějakém místě, kde mu rozvázali oči; neviděl žádné světlo a v přívětivém pološeru se s tou dámou seznámil, vedl s ní dosti dlouhou rozmluvu, aniž by zaslechl tón jejího hlasu,¹¹⁰ a jen mohl usoudit, že je mladá a krásná. Před rozbřeskem jej se stejnou obezřelostí odvedli zpátky.

Po nějaký čas se Alcippe věnoval tak podivuhodnému dobrodružství beze slova, ale když pátral, nakonec svou neznámou vypátral. Ten večer na ni naléhal, aby se dala poznat, a když zůstávala neoblomná, řekl jí, že ji zná. Dáma se velmi rozhněvala a od toho dne se s ním již nechtěla vídat o samotě. On si našel brzy

¹⁰⁸ První z narážek připravujících prostor pro androgynní pojmání krásy.

¹⁰⁹ Tuto poznámku obracející se na posluchačku, nymfu Galateu, lze považovat za „ellipse pudique“, výpustku ze zdrženlivosti, anebo za prostředek zvýšení dějového napětí.

¹¹⁰ I toto oxymóron lze považovat za součást vyprávěcí strategie, ovšem vypravěčovy; u postavy pastýře není důvěryhodná.

útěchu, a to ve sladkých plodech ctižádostivosti a válečnictví. Šel sloužit k vojsku burgundského krále Gondioka. Přešel do Velké Británie, ke slavnému králi Artušovi, a všude brzy dosáhl uznání a proslulosti.

Nakonec se dal k řeckému císaři, který jej udělal generálem svých galér. Ani všechny tyto pocty, všechna válečná sláva mu nedovolily zapomenout na jeho zemi, myslel v každičkou denní dobu na půvaby své Amarilis a představoval si ji krásnější a věrnější než kdy jindy. Hynul touhou vrátit se do své vsi; osud mu k tomu přichystal krásnou příležitost.

Velký Artuš před několika lety jmenoval rytíře od Kulatého stolu, mladé muže, kteří měli jít do širého světa za velkými dobrodružstvími. Po jejich vzoru španělští Vizigóti ustanovili Bludné rytíře, pověst o jejich síle a obratnosti šla celou Evropou. Jeden z těchto Vizigótů přišel na dvůr Amasis, pobil několik rytířů, utál jim hlavy, aby je dal, jak pravil, za oběť své velitelce. Rukou tohoto Barbara padl i jeden strýc Amarilis, který stejně jako můj otec opustil pastýřský stav. Amarilis, která jej měla nesmírně ráda, tím byla nadmíru zdeptaná. S Alcippem byla stále v tajném styku. Zčerstva byl zpraven o neštěstí, které se přihodilo, a v tu chvíli odjel z Konstantinopole, odhodlán zemřít, nebo pomstít svou zemi a svou pastýřku. V jeho podniky mu pomáhali bohové. Našel toho Vizigóta, který se ještě vrátil na Marsilly, když předtím sjezdil všechny sousední kraje. Jejich souboj se konal za přítomnosti Amasis a Vizigót byl poražen. Tak slavným činem si můj otec získal u nymfy velkou přízeň, takže jej ve svém státě povýšila na přední místo. Ale považte nestálost mužů; když byla jeho ctižádostivost uspokojena, zatoužil znovu po samotě. Opustil své postavení, s radostí se znovu chopil pastýřské hole a vyhledal Amarilis. Mnoho pro ni vykonal pastýř Alcé; ona si jej nevážila.¹¹¹

¹¹¹ Pro překladatelskou strategii srov. pozn. 94.

Svémi službami si Alcippe konečně získal pastýřčiny rodiče a oba byli spojeni na celý život. Alcé se pokusil najít útěchu ve sňatku s Hippolitou, s níž měl pak Astreu. Ale jeho první láska mu bránila, aby měl mého otce rád, a naše dvě rodiny vždy žily v nepřátelství.“ Když Seladon skončil své vyprávění, nymfy od něj odešly a Galatea se vrátila do svého příbytku, velmi spokojená, že se dozvěděla o urozenosti svého pastýře.

Jakmile se nymfy vzdálily, Seladon se oddal svým myšlenkám. Hned si představoval Astreu s očima sršícíma hněvem, jak jej panovačně odsuzuje k doživotnímu vyhnanství, a tehdy si jako jediný prostředek, jak jí vyhovět, přál smrt. Hned zase si představoval, jak je krásná, zamilovaná a dává mu přednost před všemi soky a kvůli němu nedbá na příkazy a nenávist rodičů. Jeho dřívější štěstí jen násobilo jeho nynější hoře, ale když si vzpomněl, že když se vrhl do vody, měl u sebe dopisy od své pastýřky, zavolal si malého Merila, kterého mu Galatea stále ponechávala k ruce, a zeptal se jej dychtivě, zda něco nenašel v jeho šatech. Meril mu řekl, že ne. „Ouha,“ dí ubohý pastýř, „musím zemřít,“ a otočil se v loži na druhou stranu a začal bědovat tak srdceryvně, že to malého Merila dojalo a říká mu, aby se utišil; že jestli lituje jen ztráty dopisů, má je u sebe nymfa Galatea. „Ach bohové,“ vzkřikl pastýř, „nymfa je viděla, co si počnu?“

Galatea si skutečně vzala dopisy, které se našly v Seladonových kapsách, a zavřela se se Silvií, aby si je mohla po libosti pročitat. „Podívejme se,“ pravila, „jestli ten pastýř není zamilovaný, třeba nám o tom ty dopisy něco povědí.“ První dopis byl tento:

ASTREA SELADONOVÍ

Do čeho se to pouštíte, Seladone, chcete mne milovat a také působíte dojem, že chcete, abych milovala já Vás? Věřte mi, to se pokoušíte o nemožné. Jsem hrdá, bude zapotřebí sloužit, vytrvat a mít oči jen pro mne. Jsem žárlivá, těžko mne získat, lehko ztratit, snadno

mne urazit, nikdy nepromijím, sebemenší pochybnost je u mne jistota. Budu trvat na tom, že má vůle bude Vaším osudem, mé názory Vaší pravdou, mé příkazy Vašimi nejnedotknutelnějšími zákony. Nuže, pastýři, taková jsem a vždy budu, zařídte se podle toho, a jelikož mne nyní znáte, nikdy si na mne nenaríkejte.¹¹²

„Nuže,“ praví Galatea, „copak Seladon není zamilován?“ „Paní,“ odvětlí Silvie, „je to příliš ušlechtilý muž, než aby nemiloval. Slychala jsem od své matky, že milenec, který chce být milován, musí dbát na to, jak být lásky hoděn¹¹³, a právě to dělá pravého šlechtice¹¹⁴.“ Galatea ji neposlouchala a dala jí trošku zmáčený dopis, aby ho vysušila, a zatím si vzala další a četla tato slova.

ASTREA SELADONOVÍ

Nechcete uvěřit, že Vás miluji, a chcete, abych věřila, že mě milujete; jestli Vás nemilují, Seladone, k čemu Vám bude, že uvěřím, že mě milujete Vy? Snad aby mě tato myšlenka přinutila Vás také milovat. Sotva (můj pastýři) by to zmohlo toto chabé zjištění, když by to dosud nebylo díky Vaším zásluhám a Vaším službám. Nuže, vidíte, v jakém stavu jsou Vaše záležitosti. Nechci pouze, abyste

¹¹² Tento dopis může posloužit jako příklad propracovaného vysokého stylu, jímž se vyjadřují postavy pastýřů, a jako důkaz jejich aristokratičnosti. Je symetricky koncipovaný, využívá opakování podvojného – „jsem hrdá“, „jsem žárlivá“, „taková jsem a vždy budu“ – a synonymních trojic: „sloužit, vytrvat a mít oči jen pro mne“, „má vůle bude Vaším osudem, mé názory Vaší pravdou, mé příkazy Vašimi... zákony“.

¹¹³ Adjektivum „aimable“ má dnes nejčastěji význam „milý/laskavý/přívětivý“, „roztomilý“ pro dospělého muže je již zastaralé (srov. Fričův film *Roztomilý člověk* z roku 1941); pro text ze začátku 18. století s ještě staršími kořeny v rytířském kódu potřebujeme význam „pomilováníhodný / hodný lásky“, který ostatně jako první uvádí DFC.

¹¹⁴ Sousední „honnête homme“, kterým je Seladon v této větě dvakrát charakterizován, dnes překládáme i jako „řádný/čestný muž“, ale v daném kontextu využíváme dvojici „ušlechtilý – šlechtic“.

věděl, že věřím, že mne milujete, chci nadto i abyste byl ujistěn, že Vás miluji. Proto, Seladone, nic nedbám na vůli těch, jimž jsem dlužna za všechno; sudte podle toho mé přátelství a přestaňte být nedůvěřivý.¹¹⁵

„Běda, Silvie!“ praví Galatea, „miluje a je milován. Ale podívejme se na dopis, který jsi už usušila.“

ASTREA SELADONOVÍ

Licidas řekl Phyllis, že jste dnes ve špatné náladě. Jsem toho příčinou já, nebo Vy? Jsem-li to já, děláte chybu, Seladone, já Vás miluji a chci, abyste mě miloval. Copak jste mi tisíckrát nepřisahal, že ke spokojenosti nic jiného nepotřebujete? A jste-li to Vy, kdo si sám působíte tu zasmušilost – zapomněl jste snad, můj pastýři, že když jste mi daroval své srdce, daroval jste mi všechno? Jak se tedy odvažujete beze mne nakládat s něčím, co Vám již nepatří? Ať se co nejrychleji dozvím důvod Vaší špatné nálady; uvidím, zda Vám dám povolení se soužit, a prozatím Vám to zakazuji.

„Jak panovačně,“ říká Galatea, „ta pastýřka zachází se svým pastýřem.“ „Paní,“ odpověděla Silvie, „tato Astrea je nejkrásnější a nejméně zlostná z našich pastýřek, hrdost jí opravdu přísluší.“ Zatímco nymfa se zármutkem četla Astreiny dopisy Seladonovi, pastýř nepomyslel na malého Merila, který se od něj nikdy nevzdaloval, a zaníceně zvolal: „Běda! Krásná Astreo, vyhnanství má být odměnou za mé služby? Když mne již nemilujete, musela jste mne obvinít z věrolomnosti, abyste omluvila svou nestálost; a pokud jsem vás skutečně urazil, proč mi můj zločin neobjasníte?“¹¹⁶

¹¹⁵ Ke stylu a kladným a záporným paralelismům srov. zejm. ve III. kapitole úryvky z *velké Astrey*.

¹¹⁶ Seladonův styl nezůstává pozadu za Astreiny; poslední souvětí lze považovat za formu periody; srov. definici F. Vodičky: „Při nejširším pojetí a vymezení je

Malý Meril, který byl bystrá hlava, všechno věrně slovo od slova zopakoval zamilované Galatei a řekl jí, že když viděl, jak si pastýř zoufá ze ztráty svých listů, prozradil mu, aby jej utěšil, že je ona našla v jeho šatech. Povyprávěl jí, jak to Seladonovi bylo líto. Nymfě se po slovech malého Merila vrátilo trošku naděje. Zdálo se jí, že jí možná Astreina krutost a opovrhování otevírají cestu k tomu, po čem toužila – *ta školačka v lásce nevěděla, že v ušlechtilém srdci láska nikdy neumírá a její kořeny nejsou nikdy vytrhány docela.*¹¹⁷ V těchto myšlenkách napsala lístek a přiložila jej k Astreinyým dopisům. „Tu máš,“ říká, „Merile, vrať všechny tyto listy Seladonovi a řekni mu, že nezáleží na mně, zda by mohl být brzy utěšen.“ Pak se zavřela s Leonidou, již považovala za diskrétnější než Silvii, protože byla o trošku starší; povyprávěla jí všechno, co ví o milostných záležitostech mezi Astreou a Seladonem. „A přesto,“ zvolala, „já ho miluji, toho pastýře, a chci od něho být milována.“ „Paní,“ řekla jí Leonida, „co bych já neudělala, abyste byla spokojená, ale když své srdce zadal, co po něm chcete?“ „Vezme si je zpět, to srdce, kterého si Astrea neváží a o něj já jej žádám.“ „Ouha, paní, jak šťastná byste byla, kdybyste je nechala, ať se mají rádi, ti prostácci; pomyslete, kdo jste vy, a toho pastýře si všímějte jen kvůli...“ „Mlčte, nymfo,“ netrpělivě opáčí Galatea, „takové řeči už od vás nechci nikdy slyšet, miluji zkrátka pastýře, jak tomu chce můj osud.“ Z těch slov Leonida poznala, že již mluvila přes míru: *Totíž, jak říká pan d’Urfé, nic netne víc do živého, než*

perioda delší promluvový celek, který se jasně rozpadá na dvě, případně i více částí, jejichž vzájemný vztah je takový, aby vynikla jeho vnitřní jednota a umělá výstavba“, in: Vodička, Felix, *Počátky krásné prózy novočeské. Příspěvek k literárním dějinám doby Jungmannovy*, Praha, H&H, 1994 [1948].

¹¹⁷ Pasáž ponecháváme v kurzívě, jde o paranarativní komentář vypravěče, kterým přerušil tok informací (vypravěč extradiegetický heterodiegetický podle Genetta). Pro pojem paranarativní srov. Kryszinski, Wladimir, *Carrefours de signes: Essais sur le roman moderne*, Berlin – New York, Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 1981, dostupné na <https://books.google.cz>.

stavět proti lásce čest – vždyť všechny důvody lásky mohou být zcela vyvráceny, a láska přesto bude pořád silnější než vůle.¹¹⁸ „Už o tom před vámi nikdy nepromluví,“ řekla Leonida, „ale co hodláte dělat?“¹¹⁹ „Ponechat si ho v zámku, dokud si mě nezamiluje; o zbytek se postarají Štěstěna a Amor.“

Malý Meril vrátil Astreiny dopisy osobně Seladonovi, ten je u vytržení zlíbal a spočítal je, aby viděl, jestli je tam všechno; počet skutečně souhlasil, ale našel i ten lístek psaný neznámou rukou.

Seladone, jistá princezna Vás miluje, Astrea Vámi opovrhuje; nebesa si nepřejí, aby pastýřka měla to, po čem touží nymfa: uznejte své štěstí a neodmítejte je.¹²⁰

I když ten lístek nebyl nijak podepsán, pastýř dobře věděl, že je od Galatey, a od té chvíle se nadál pronásledování pro lásku, kterou nechce vyslyšet.

Seladon začínal nabírat síly a procházel se v zámeckých zahradách. Trápila jej Galatea a neměl útěchy, leda když si soukromě povyprávěl s Leonidou nebo se Silvií. Obě nymfy se k němu chovaly velmi přátelsky, ale dost odlišným způsobem. Leonida nemohla odolat pastýřovým půvabům; milovala ho a ráda by, aby jí byla milována – Galateino horlivé snažení jí mrzelo, a protože si všimla, že není dobře přijímáno, dovolila si malinko doufat.¹²¹

¹¹⁸ Viz výše; vypravěč *Nové Astrey* dokonce jmenuje autora původního románového cyklu, odvolává se tedy na paratextovou znalost čtenáře. Uvozovací věta „jak říká pan d'Urfé“ vylučuje, že by dále mluvila Leonida, proto opravujeme čtení *Nové Astrey*, kde pokračuje kurzíva přerušená jen uvozovacím „řekla Leonida“ až do konce odstavce bez rozlišení mluvících osob.

¹¹⁹ Na švu vět doplňujeme uvozovky, ze smyslu vět vyplývá, že je zde změna mluvčího, Leonidu vystřídala Galatea.

¹²⁰ Srov. pozn. 116 o periodě – propracovaná struktura protkaná symetrickými vztahy.

¹²¹ Pokud je příběh o Astrei vysoce hodnocen pro psychologické vystižení postav, jsou to právě místa jako tato, která pracují s mentální „zpětnou vazbou“ – pro volbu milostné strategie je to důvěryhodný prvek.

Naopak Silvie do svého přátelství žádnou milostnou vášeň ne-
vkládala a chtěla jen získat přítele. Tak se tyto tři nymfy měly na
pozoru jedna před druhou, a jakkoli působily dojmem dokonalé
shody, nikdy si neříkaly, co si skutečně myslí. Seladon nejednou
Leonidu prosil, aby požádala o jeho propuštění, ale nemohl toho
dosáhnout. Viděl jasně, že je v žaláři cti. Ta myšlenka jej tak sklí-
čila, že se roznemohl a byl ve větším nebezpečí než předtím. Těšil
se, že brzy uvidí božskou Astreu, i když rozsudek vyhnanství po-
važoval za velkou překážku. Někdy si myslíval, že jeho stínu již
odpustila, a představoval si, že ji jeho smrt snad pár slz stála. Jeho
choroba se horšila, byl krajně vysílený, několikrát omdlel a tro-
jici nymf dalo velkou práci mu nějak pomoci. Galatea nakonec
rozhodla, že pošle pro druida Adama, který byl velmi zběhlý ve
znalosti léčivých bylin, a že se na něj spolehne. Byl to Leonidin
strýc a ta se pro něj bez meškání vydala do Marsilly; ale protože
Seladonovi bylo ještě téhož večera mnohem lépe, Galatea poslala
neprodleně nymfu Silvii, aby druida zadržela, jeho přítomnost by
byla nevhod, když již nebyla nutná.

KNIHA DRUHÁ

Zatímco v zámku Issoure události šly takto, v Astreině chaloupce všechno plakalo; ve čtyřech dnech jí zemřeli otec Alcé i matka Hippolita – a i když měla pastýřka dobrou povahu, byla tím zasažena méně, než by byla jindy. Žal, který měla ze Seladonovy smrti, jí nedovoloval cítit cokoli jiného.¹²² Phyllis a Diana ji vůbec neopouštěly. Obě pastýřky, její dobré přítelkyně, část jejich dobrodružství neznaly; Astrea své tajemství nesvěřila než Seladonovu srdci. Nadměru na ni naléhaly, aby jim o svém životě pověděla do nejmenších podrobností – byly přesvědčeny, že když jim bude často vyprávět o tom, co tolik milovala, uleví své bolesti; konečně se k tomu odhodlala a bylo to těmito slovy:

ASTREIN PŘÍBĚH

„Seladon mne miloval, běda, bez červenání přiznávám, že já jsem milovala Seladona; naše přátelství se zrodilo z nenávisť našich rodičů; začali jsme se mít rádi, ještě jsme se téměř ani neznali, a protože nám bylo zakázáno se vídat, umírali jsme touhou být spolu. Při našem prvním setkání měl Seladon patnáct let, já dvanact. Bylo to při jednom tanci, když se ten mladý pastýř ke mně přiblížil, že jsem pocítila pohnutí, jaké jsem neznala. Řekl mi potichoučku s dětskou důvěřivostí, že mě chce milovat; a tak jsem mu uvěřila, a sice ještě trvalo, než se dozvěděl o svém štěstí, ale přesto byl od toho dne blažený.

O nějaký čas později jsme u nás ve vsi slavili svátek bohyně Venuše – konal se tehdy s větší slávou než obvykle, a jakkoli tam nebyla k vidění okázalost velkých měst,¹²³ přinejmenším mohl

¹²² Srov. pozn. 117.

¹²³ Zdánlivý anachronismus, avšak již v incipitu *Nové Astrey* se odkazuje na řeku Tiberu jako na metonymii Říma; „svátek bohyně Venuše“ – srov. pozn. 103.